

Zeven mogelijke pistes voor bovenlokale samenwerking omtrent

CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Joris Janssens
(IDEA Consult)
26 oktober 2023

Een bloeiend cultureel veld heeft een goede culturele infrastructuur nodig. Die infrastructuur maakt bijvoorbeeld talentontwikkeling mogelijk of het presenteren van een rijk cultuuraanbod voor iedereen. Culturele infrastructuur heeft zo impact op mensen en organisaties en versterkt het maatschappelijk potentieel van cultuur. Helaas zetten de huidige lacunes en noden in de huidige culturele infrastructuur een rem op de mogelijkheden. Op vraag van OP/TIL, in het kader van de landschapstekening bovenlokale culturele ruimte, exploreren we in deze bijdrage pistes voor bovenlokale samenwerking op het vlak van culturele infrastructuur, en dit zowel binnen als buiten het decreet bovenlokale cultuurwerking.

Er is momenteel geen uitgebreid onderzoek en een volledig overzicht van lopende bovenlokale samenwerkingen op het gebied van culturele infrastructuur en culturele voorzieningen. Het is ook niet de ambitie van deze bijdrage om een dergelijk overzicht te geven. We willen wel inspiratie bieden aan lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden op basis van recent onderzoek en strategische begeleiding door IDEA Consult over dit thema en input vanuit OP/TIL.

We definiëren 'culturele infrastructuur' als: fysieke infrastructuur die feitelijk (of potentieel) gebruikt wordt voor culturele activiteiten. Het gaat dus niet alleen over infrastructuur bedoeld voor culturele activiteiten, zoals theaters, concertzalen, cultuurcentra of bibliotheken. Het gaat ook over infrastructuur met een andere oorspronkelijke bestemming die de facto gebruikt wordt voor culturele doeleinden of daartoe het potentieel heeft. Denk aan gemeenschapsvoorzieningen uit andere sectoren, (voormalige) religieuze gebouwen, fabrieks- of bedrijfspanden,... Het kan gaan over permanent of deeltijds gebruik, over gedeeld gebruik, tijdelijke invullingen, herbestemmingen en alle mogelijke strategieën die vandaag worden gebruikt om via culturele infrastructuur 'ruimte' te creëren. In deze tekst gaat het over fysieke infrastructuur, in mindere mate over digitale of virtuele infrastructuur. De klemtoon ligt ook niet op publieke ruimte, hoewel dit thema strategisch raakt aan infrastructuurgerelateerde vraagstukken.

Ruimte creëren voor en via cultuur

De basis voor mogelijke (boven)lokale strategieën rond culturele infrastructuur ligt in het 'waarom'. De 'stenen' zelf zijn geen doel op zich. Ze zijn een middel. Culturele infrastructuur is een randvoorwaarde voor een bloeiend cultuurleven in een gemeente, stad of regio. Investerings sluiten aan op inhoudelijke vaststellingen en uitdagingen in een lokale of regionale context. Bijvoorbeeld de wens om meer ruimte te creëren voor de creativiteitsdrang van jongeren. Ruimte bieden voor talentontwikkeling, om een regio aantrekkelijker te maken voor creatievelingen om er te blijven wonen. Of de ambitie om een muziekaanbod mogelijk te maken als dat ontbreekt. Bestaande infrastructuur kan daarbij kansen bieden. Omgekeerd kan cultuur tegemoetkomen aan bijvoorbeeld de wens om een betekenisvolle invulling te geven aan leegstaande gebouwen of sites.

De wens om 'ruimte te creëren' is vaak de onderliggende, meer fundamentele overweging om te investeren in infrastructuur. Het gaat enerzijds om ruimte voor cultuur: door een rijk en divers cultureel aanbod te voorzien voor de inwoners, mogelijkheden voor artistieke creatie te voorzien, voor talentontwikkeling bij jongeren,... Anderzijds gaat het ook om ruimte creëren via cultuur. Cultuur draagt immers ook 'instrumenteel' bij aan de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van gemeenten, steden en regio's.

Bij dit alles spelen culturele, sociale, economische, ecologische en persoonsgebonden motieven een rol:

- **Culturele en creatieve motieven.** 'Recht op cultuur' is een grondrecht voor iedereen. Om die reden is het belangrijk dat er een basisaanbod is aan culturele voorzieningen. Zeker in regio's waar dat aanbod niet vanzelf ontstaat, nemen steden, gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden initiatieven om ervoor te zorgen dat dit toch kan ontstaan. Denk bijvoorbeeld aan een aanbod aan culturele voorzieningen voor de bredere bevolking (bv. regiobibs, cultuurcentra met een bovenlokaal bereik,...). Maar denk ook aan andere initiatieven of plekken die ertoe bijdragen dat er een rijk en divers cultureel weefsel kan ontstaan: atelierruimtes, ontwikkelingsgerichte plekken, tot zelfs onbestemde plekken en tijdelijke invullingen – gericht op professionals en/of gebruik in de vrije tijd.
- **Sociale motieven: culturele plekken zijn ontmoetingsplekken, voor burgers en het verenigingsleven.** Culturele infrastructuur is een noodzakelijke voorwaarde die er mee voor zorgt dat het sociale en culturele veld haar verbindende potentieel kan realiseren. Een noodzaak, zeker in buurten, wijken en regio's waar door (sociale, economische en andere) omgevingsfactoren sociale relaties en gemeenschapsvorming onder druk staan. Vaak is culturele infrastructuur, in het bijzonder bibliotheken, nog de enige plek waar je 'gratis' tijd kan doorbrengen.

- **Persoonsgebonden motieven: talentontwikkeling en kritisch burgerschap.** Steden, gemeenten en regio's investeren in culturele ecosystemen, omdat cultuurparticipatie ertoe bijdraagt dat mensen zich kunnen ontplooiën als kritische, mondige burgers. Daarbij is het belangrijk dat iedereen - ongeacht leeftijd, herkomst, gender, beperking,...- de kans krijgt om hun talenten te ontplooiën en te ontwikkelen.
- **Economische motieven: optimaal ruimtegebruik in aantrekkelijke steden en regio's.** Nog los van de (in)directe economische impact – aantrekkingskracht voor toerisme, cultuur als trekpleister in de war on talent - maken bloeiende culturele ecosystemen dat gemeenten, steden en regio's aantrekkelijk zijn om te wonen, te werken en te ondernemen. In verhalen van stads- en regiobranding kan je ermee uitpakken. Optimalisering van ruimtegebruik is eveneens belangrijk, zeker in gebieden waarin er zich een grote vraag naar en druk op ruimte en infrastructuur voordoet.
- **Ecologische motieven.** Het is niet meer mogelijk om na te denken over culturele infrastructuur zonder ecologische duurzaamheid mee te nemen. Toekomstbestendige culturele infrastructuur is niet alleen energie-efficiënt maar ook adaptief en flexibel, om niet alleen een antwoord te bieden op de noden van vandaag, maar ook die van morgen. Zowel onze cultuur als het klimaat zijn in verandering.

Noden en lacunes op het vlak van culturele infrastructuur

Het potentieel van ruimte voor cultuur mag duidelijk zijn, maar op het terrein doen zich concrete noden en lacunes voor die het aanboren van dat potentieel in de weg staan. In 2021 bevroeg IDEA Consult eigenaars en beheerders van culturele- en jeugdinfrastructuur met een bovenlokale scope over hun infrastructuurnoden, in het kader van een evaluatie van het reglement van het Fonds voor Culturele Infrastructuur. Daarbij kwamen de volgende pijnpunten op de tafel:

- De **toestand van de huidige culturele infrastructuur** is vaak een probleem. Eigenaars en beheerders van maar liefst negen op de tien bovenlokale cultuur- en jeugdinfrastructuren schatten toen in dat er binnen de vijf jaar een bouwproject noodzakelijk is. De voornaamste kwesties die naar voor kwamen waren: energie-efficiëntie (26% van de respondenten), de nood aan herstel- en verfraaiingswerken (24%) en structurele ingrepen op het vlak van de inhoudelijke werking (18%). De toegankelijkheid van de infrastructuur scoorde vrij laag (6%). Dat betekent op zich niet noodzakelijk dat de culturele infrastructuur toegankelijk zou zijn, het kan zijn dat de eigenaars en beheerders dit niet als prioriteit zien.

- Eigenaars en beheerders **kampen met een gebrek aan financiële middelen**: niet alleen voor renovaties en meer grootschalige ingrepen, maar ook voor het basisonderhoud en beheer van de infrastructuur. Vaak willen lokale besturen of organisaties bouwen en verbouwen om inhoudelijke redenen: de organisatie groeit, ontplooit nieuwe activiteiten, de omgeving verandert, er ontstaan nieuwe interesses bij meer diverse doelgroepen,... Die wens staat meestal op gespannen voet met noodzakelijke investeringen in basisonderhoud of om de infrastructuur te conformeren aan wettelijke kaders (bijvoorbeeld op het vlak van energiezuinigheid, toegankelijkheid en veiligheid). Dan is het geld vaak op.
- Er is een **gebrek aan kennis, expertise en capaciteit** omtrent culturele infrastructuur. Beheerders zijn vaak kleinere culturele initiatieven, en die hebben niet altijd de nodige kennis over de bestaande regelgeving met betrekking tot veiligheid, toegankelijkheid, energiezuinigheid, over de subsidiemogelijkheden,... Minstens zo belangrijk is de noodzakelijke tijd en capaciteit voor gebouwbeheer. Dit probleem stelt zich in het bijzonder wanneer verschillende werkingen culturele infrastructuur willen delen. Wie staat dan in voor ons gedeelde beheer? En hoe organiseren we dit? Bij lokale besturen is er vaak meer capaciteit en expertise in huis dan bij kleine cultuurspelers. Dat geldt zeker voor grotere steden en gemeenten. Maar ook daar doen zich drempels voor, bijvoorbeeld als er tussen verschillende departementen moet worden gedeeld en samengewerkt.
- Er is een **gebrek aan connecties en geschikte netwerken**: als “vraag” en “aanbod” elkaar vinden, komt er meer ruimte voor cultuur. Concreet: als eigenaars, beheerders en mogelijke gebruikers elkaar vinden, kunnen ze samenwerken en infrastructuur delen. Maar niet altijd weten eigenaars, beheerders en gebruikers elkaar te vinden.

Hefbomen voor bovenlokale samenwerking op vlak van culturele infrastructuur

De noden op het vlak culturele infrastructuur zijn duidelijk: er is een gebrek aan financiële middelen, capaciteit, kennis. Ook de netwerken ontbreken om het potentieel van culturele infrastructuur uit te bouwen. Kan intergemeentelijk samenwerken hierop het antwoord zijn?

Lokale besturen hebben ook invloed op de ruimtelijke ordening en regelgeving. Ze kunnen zelf culturele voorzieningen aanbieden. Tegelijkertijd is de draagkracht van lokale besturen beperkt en zijn de noden divers. Inzetten op culturele infrastructuur (bouwen en verbouwen, onderhoud, beheer en exploitatie) vereist vaak meer middelen dan de besturen beschikbaar hebben.

Samenwerking tussen gemeenten lijkt dan een logische en interessante oplossing. Al staan er vele drempels in de weg. Zo is het voor gemeenten helemaal niet vanzelfsprekend om te investeren in culturele infrastructuur die niet tot het eigen patrimonium behoort en/of niet op het eigen grondgebied gesitueerd is. Of om infrastructuur ter beschikking te stellen van gebruikers (verenigingen, burgers) uit omliggende gemeenten. Naar analogie van andere sectoren (bijvoorbeeld sport), zou je verwachten dat er een grotere interesse is voor gemeenten om samen te werken als de infrastructuur meer gespecialiseerd is. Hoe meer gespecialiseerd de infrastructuur, des te minder belangrijk is de nabijheid ervan. Niet elke gemeente hoeft bijvoorbeeld een zwembad of tennisvelden te hebben. Dergelijke voorzieningen worden dan soms aangeboden aan gebruikers uit omliggende gemeenten. Er zijn wel een paar, maar al bij al relatief weinig vergelijkbare voorbeelden van intergemeentelijke samenwerking op het vlak van culturele voorzieningen. Voor een belangrijk deel van het cultureel aanbod geldt allicht dat nabijheid nog altijd belangrijk is. Maar er zijn wel voorbeelden van afstemming op dit vlak, zie bijvoorbeeld de bibliotheek van Aalter en Ruiselede. Of het intergemeentelijke samenwerkingsverband IVEBICA: in de Rupelstreek bundelen Hemiksem, Schelle en Niel krachten op het vlak van culturele infrastructuur, op het vlak van bibliotheekwerking, cultuurdienst en academie.

Welke stimulansen zou het decreet bovenlokale cultuurwerking op dit vlak kunnen spelen? Zoals bekend is er binnen het decreet de mogelijkheid om intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS'en) te ondersteunen. Welke dynamiserende rol kunnen zij binnen het verhaal van cultuurinfrastructuur opnemen? Hoe kunnen ze een hefboom zijn?

De rol van de IGS'en is alleszins fundamenteel anders dan die van de lokale besturen zelf. De intergemeentelijke samenwerkingsverbanden die vandaag binnen het decreet worden ondersteund, zijn immers geen eigenaar van culturele infrastructuur (er zijn ons hiervan geen voorbeelden bekend). Een rol als beheerder lijkt ook niet onmiddellijk aan te sluiten bij de visie van het decreet. Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS'en) worden, zoals bekend, geacht om vanuit een "regierol" bij te dragen aan een divers, complementair en rijk cultuurlandschap op het bovenlokale niveau. Dat betekent concreet dat ze – samen met hun stakeholders, de lokale besturen en de culturele actoren in hun regio – een stand van zaken opmaken van het cultuurleven in de regio. Samen identificeren ze de voornaamste culturele uitdagingen in die regio. Als kenniscentra, matchmakers, als platform en via visieontwikkeling creëren de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden dan een context waarin de stakeholders samen die uitdagingen kunnen aangaan.

De regierol in de praktijk: zeven concrete pistes

Wat kan die regierol van IGS'en dan concreet inhouden op het vlak van culturele infrastructuur? Hier volgt een eerste oplistings van mogelijke initiatieven: deels gebaseerd op bestaande voorbeelden, deels als mogelijke pistes voor de toekomst.

1/ Omgevingsanalyse: het identificeren van specifieke regionale uitdagingen, noden en behoeften omtrent ruimte voor cultuur (en ruimte via cultuur).

In hun cultuurnota's brengen IGS'en de prioritaire uitdagingen voor hun cultuurregio in kaart. Ze formuleren doelstellingen over hoe ze die uitdagingen willen aanpakken, samen met de stakeholders. Die uitdagingen en doelstellingen kunnen expliciet ruimtegerelateerd zijn. Vandaag is dat het geval bij COMEET en Regio Zuidwest. Maar er kunnen ook niet-ruimtegerelateerde uitdagingen of doelstellingen zijn waarbij culturele infrastructuur een cruciale randvoorwaarde is. Bijvoorbeeld: drempels wegnemen voor de cultuurparticipatie van kinderen en jongeren.

Door het identificeren van dergelijke uitdagingen bieden IGS'en een breder kader voor de investeringsstrategie van lokale besturen. Een helder en gedragen beeld van prioritaire uitdagingen en doelstellingen kan hen helpen om de (altijd beperkte) middelen voor culturele infrastructuur gericht in te zetten.

Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen dit doen bij de ontwikkeling van hun cultuurnota. Ze kunnen ook permanent een radar zijn om ruimtelijke noden op te sporen, vanuit hun voeling met de verschillende doelgroepen.

2/ Veldtekening culturele infrastructuur: de huidige situatie van de culturele infrastructuur in kaart brengen.

Via veldtekeningen kan je in kaart brengen welke culturele infrastructuur in de regio voorhanden is, zowel bestaande, 'dedicated' culturele infrastructuur als 'niet-dedicated' infrastructuur die mogelijk (volledig of deels) gebruikt kan worden voor culturele doeleinden. Wie is eigenaar en/of beheerder van die infrastructuur (publieke overheden, culturele werkingen, derden)? Daarbij kan je ook oplistingen welk het huidige en potentiële gebruik is van die infrastructuur. Is er dedicated culturele infrastructuur die vandaag onderbenut is, of infrastructuur die vandaag niet ingezet wordt voor culturele doeleinden maar er wel potentieel is? Wat is de staat van die infrastructuur, en welk ontwikkelingspotentieel is er?

Je kan dit doen op een gelaagde manier, in functie van specifieke regionale uitdagingen en doelstellingen. Welke zijn bijvoorbeeld de plekken waar jongeren terecht kunnen, welk aanbod is er aan repetitieruimtes voor muziek, waar zijn bibliotheekfilialen of 'onbestemde' ruimtes en vrijplaatsen waar creatieven hun ding kunnen doen? Welke zijn 'derde plekken voor ontmoeting en ontplooiing? 'Gelaagd' kun je letterlijk zien: denk aan een atlas waarin je lagen over de regio legt: waar kunnen jongeren terecht, welke zijn de experimenteerplekken...?

3/ Een visie ontwikkelen op de gewenste situatie (en spreiding van) culturele infrastructuur.

Als er een beeld is van de strategische uitdagingen en prioriteiten, en de situatie op het terrein, dan kan je je een beeld vormen van de gewenste situatie, de ideale visie voor wat betreft culturele infrastructuur in de regio. Waarbij je zo goed mogelijk tegemoet komt aan de noden op het terrein en de beschikbare middelen en infrastructuur zo goed mogelijk worden ingezet. Een visie en spreidingsplan houdt rekening met inzichten uit studies over cultuurparticipatie (hoe ver zijn mensen bereid om te reizen voor een bepaald type van aanbod) en diverse omgevingsfactoren (bijvoorbeeld mobiliteit en bereikbaarheid, al dan niet met openbaar vervoer). Lokale ontmoetingsplekken zijn best goed gespreid en heel nabij. Infrastructuur met een bovenlokaal bereik moet gesitueerd zijn in de buurt van bovenlokale transportmogelijkheden.

Een voorbeeld van hoe dit in de praktijk al wordt toegepast: het Brusselse Gewest werkte aan een mapping en visie op de spreiding van bibliotheken. Hier vind je de bredere ruimtelijke visie van het Brussels Gewest op culturele infrastructuur. Er zijn ook (beperkt) voorbeelden van steden, gemeenten en regio's die hun visie ook vertalen in kwantitatieve normen. De Stad Utrecht, bijvoorbeeld, vertaalde de ambitie om een 10-minutenstad te zijn ook naar concrete normen voor de spreiding van culturele infrastructuur. Basisinfrastructuur moet op wandelafstand, infrastructuur met stedelijk bereik op fietsafstand en infrastructuur met bovenstedelijk bereik in de directe nabijheid van een groot mobiliteitsknooppunt. In een aangepaste vorm kan je die logica ook vertalen naar de plattelandcontext.

Via een kloofanalyse kan je de visie confronteren met de huidige situatie (veldtekening). Welke lacunes doen zich voor? Of welke overlappings? Dat kan helpen om middelen gericht in te zetten. Het is ook mogelijk om op basis van zo een analyse (die rekening houdt met de wensen van gebruikers) om te investeren in nieuwe infrastructuur of voorzieningen – of bepaalde voorzieningen af te bouwen. Destijds ontwikkelde COMEET een spreidingsplan voor de bibliotheken in het Meetjesland. De bedoeling was om gemeenten te helpen overwogen keuzes te maken in de regionale context, en niet louter vanuit de eigen gemeente.

4/ Gerichte strategieën om meer ruimte te creëren: gedeeld ruimtegebruik, tijdelijke invullingen.

Gedeeld ruimtegebruik kan een strategie zijn om verschillende doelstellingen te realiseren: zowel economische efficiëntie en een optimalisering van ruimtegebruik, ecologische duurzaamheid, met mogelijk ook inhoudelijke meerwaarde (het stimuleren van ontmoeting, kruisbestuiving...). Ook tijdelijke invullingen kunnen verschillende inhoudelijke doelstellingen helpen realiseren: ruimtegebruik optimaliseren, ontmoetingsplekken creëren, een aanbod ontwikkelen waar dat niet of te weinig voorhanden is, cocreatie en experiment omtrent een betekenisvolle herbestemming op de langere termijn die inspeelt op de noden van het cultuurland en de lokale bevolking,...

Een strategie rond deze thema's zal steeds dezelfde stappen doorlopen: visieontwikkeling (wat willen we bereiken, welke stakeholders spelen welke rol); een stand van zaken (omgevingsanalyse, mapping, het identificeren van concrete pistes, het oplijsten van middelen/resources,...) en dit vertalen in een concreet actieplan: de inzet van het patrimonium en middelen, specifieke open calls, zoals Starten met tijdelijke invulling | Stad Gent),...

Concrete initiatieven die genomen kunnen worden, voor wat betreft ruimte delen:

- Zaalverhuur en het ter beschikking stellen van infrastructuur voor (culturele of vrijetijds) initiatieven uit een bredere regio aan aantrekkelijke en realistische voorwaarden; denk bv. aan een regionale zaalhuur module, maar ook aan open oproepen, al dan niet voor (boven)lokale netwerken en samenwerkingsverbanden, om ruimte ter beschikking te stellen.
- Matchmaking omtrent vraag en aanbod doen steden en gemeenten al via 'zaalzoekers' en andere modules en platformen waarbij het eigen patrimonium ter beschikking wordt gesteld. Maar het kan ook breder: niet alleen het eigen patrimonium maar ook infrastructuur van derden, en dit voorbij de gemeentegrenzen. Een mooi voorbeeld is het ruimte deelplatform van COMEET. Zie hun 'Draaiboek Ruimte voor verbinding'. Of ook Open Creatives Gent, een communityplatform voor de cultuur en creatieve sector in en rond Gent, dat ook ruimte delen wil stimuleren.
- Het kan gaan over het opzetten van digitale platformen, maar ook over meer proactieve vormen om ruimte delen te faciliteren: het organiseren van communities hierrond, via proactieve bemiddeling, zoals bijvoorbeeld in Antwerpen gebeurt door Fameus. Een visie of spreidingsplan kan hierbij dus richtinggevend zijn.

Meer lezen? Bekijk zeker het dossier 'Ruimte delen' van de Ambrassade, het steunpunt voor jeugdwerk, dat praktische tips bevat voor lokale besturen en zeker ook inspirerend is voor intergemeentelijke samenwerkingen.

5/ Samen inzetten op de toegankelijkheid en energiezuinigheid van culturele infrastructuur.

Er is vandaag geen goed beeld van de situatie van onze bovenlokale culturele infrastructuur op het vlak van (integrale) toegankelijkheid. Gemeenten kunnen hier samen stappen zetten, door de situatie in kaart te brengen voor de regio (in samenwerking met instanties als Inter), gezamenlijk aan visieontwikkeling te doen en engagementen te ontwikkelen en uit te spreken (charter), en gezamenlijk initiatieven te ontwikkelen (bv. de doelgroep informeren over toegankelijkheid en bereikbaarheid van culturele infrastructuur in de regio). Voorbeeld: Werken aan een toegankelijk Gent | Stad Gent.

De transitie naar een meer sociaal rechtvaardige en duurzame samenleving vraagt om samenwerking en netwerken. Welke bovenlokale spelers zijn al aangesloten bij Pulse Transitienetwerk? In verschillende steden zijn er Green-Track netwerken die inzetten op sensibilisering, visieontwikkeling, educatie, samenaankoop, proeftuinen en andere gezamenlijke acties. Het gaat daarbij onder andere over de energie-efficiëntie van infrastructuur en evenementen, maar ook over hoe de cultuursector de verbeelding kan stimuleren over hoe de samenleving er kan uitzien in de samenleving van morgen, in een veranderend klimaat. In zes steden zijn al Green-Track netwerken. Wanneer volgen de regio's?

6/ Het ontwikkelen en poolen van expertise en capaciteit

Mensen en middelen voor basisonderhoud van infrastructuur blijken een grote lacune te zijn. Dat bleek uit de eerder vermelde studie van IDEA Consult omtrent het reglement van het Fonds Culturele Infrastructuur. Al dan niet via intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen steden en gemeenten samen de nodige menselijke capaciteit creëren voor het onderhoud, beheer en andere shared services omtrent het onderhoud, beheer en exploitatie van culturele infrastructuur.

Het gaat echter niet alleen over meer capaciteit, maar ook over de nood om andere competenties in te zetten. Want:

- Artistieke en culturele praktijken veranderen. Ze zijn hybride en werken interdisciplinair. Tegelijk blijven bepaalde noden soms heel (sector)specifiek. Sinds de coronacrisis (en de braindrain van bepaalde profielen uit de cultuursector) zijn technische profielen soms schaars. Ook hier is het delen of poolen van medewerkers met specifieke technische profielen een mogelijke benadering. Kennis over infrastructuur, wetgeving en technische mogelijkheden is bij beheerders van culturele infrastructuur niet altijd voorhanden. Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen expertise op afroep aanbieden voor alle mogelijke vragen omtrent culturele infrastructuur, gedeeld gebruik en beheer, tijdelijke invullingen,...

- Naarmate ruimtenoden veranderen, is er nood aan nieuwe types van en competenties voor cultuurprofessionals om nieuwe, ruimte- en infrastructuurgerelateerde rollen op te nemen (bv. ontwikkeling en beheer van third spaces, de rol van community librarian,...). Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden kunnen inzetten op vorming, coaching, mentoring en andere vormen van capaciteitsopbouw om de ontwikkeling van die nieuwe competenties te stimuleren. Laat je inspireren door Stuifzand: via een Erasmus+ project organiseerden ze een ontdekkingsstocht naar de ideale community librarian en de “bib als derde plek” in de Kempen.

7/ Gezamenlijk inzetten op onderzoek, ontwikkeling en experiment

Heel wat kunstenaars, burgerinitiatieven zijn vandaag bezig met de ontwikkeling van innovatieve modellen voor samen wonen, samen werken, gedeeld ruimtegebruik, commoning... Daarbij liggen de recepten niet klaar. Geïnteresseerden lopen aan tegen bestaande regelgeving. Er is een grote vraag naar onderzoek en ontwikkeling op dit vlak. Vanuit hun regierol kunnen intergemeentelijke samenwerkingsverbanden dit soort experimenten faciliteren. Zo kunnen ze kansen geven aan kunstenaars, cultuurorganisaties en burgerinitiatieven om ervoor te zorgen dat er een rijker creatief weefsel in de regio kan ontstaan.

Ten slotte

Bovenstaande tekst legt een aantal mogelijke pistes bloot voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden die een rol willen opnemen op het vlak van culturele infrastructuur. We sluiten af met de bedenking dat er niet alleen binnen maar ook tussen regio's kan worden samengewerkt.

De specifieke uitdagingen kunnen verschillen tussen regio's, net als de troeven waarop ze beschikken en de concrete strategische keuzes die ze maken. Dit vergt uiteraard een aanpak op maat van de regionale context. Maar de uitdagingen waar de regio's op botsen bij het ontwikkelen van dit soort van strategieën zijn zeer gelijklopend.

Telkens gaat het vergroten van het culturele en maatschappelijke potentieel via ruimtelijke strategieën of strategieën die te maken hebben met het delen van middelen of commoning.

Hoe ontwerpen we zo'n strategie, hoe ontwerpen we visies, hoe maken we omgevingsanalyses en veldtekeningen? Welke meer algemene inzichten omtrent cultuurparticipatie kunnen hierbij richtinggevend zijn? Bovenstaande pistes bieden alvast geen kant-en-klare recepten. Ze ontwikkelen en implementeren zal voor intergemeentelijke samenwerkingsverbanden een kwestie zijn van leren en samen ontwikkelen.

Het zou dan ook nuttig zijn mocht wie zich geroepen voelt – OP/TIL, sectorale steunpunten, Vlaams Bouwmeester, architectuurorganisaties,... – ertoe kunnen bijdragen om die gezamenlijke leeromgeving te creëren.